

7. Winclawski W, Przyczynek do historii idei "Gimnazjum Akademickiego" w Toruniu i próby Jej urzeczywistnienia [w:] Gimnazjum Akademickie w Toruniu. Rys historyczny. Wystąpienia gości, Toruń 1996, S. 21.

8. Wojciechowski M., W czasach Drugiej Rzeczypospolitej (1920–1939) [w:] Toruń dawny i dzisiejszy. Zarys dziejów, pod red. Mariana Biskupa, Toruń 1983, S. 466.

9. Zujewski A. Notatnik rodzinny nauczyciela [w:] Alina Ulińska, op. cit., S. 196.

ГНІЗДІЛОВА О.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ШКОЛИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Сучасні зміни в змісті, структурі, технологіях, контрольній-оцінювальних процедурах у сфері вищої освіти, необхідність забезпечення в педагогічному процесі вищої школи єдності теорії та практики, наукової й навчальної діяльності, піднесення ролі університетської науки зумовлюють потребу в докорінному оновленні професійно-педагогічної підготовки викладачів ВНЗ та більш раціональному використанні потенціалу науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

За цих умов моделлю інтеграції науки й освіти, ефективною формою вдосконалення професійної майстерності науково-педагогічних кадрів є наукова школа. Її діяльність у структурі вищого педагогічного навчального закладу є сполучною ланкою між студентом і науковим середовищем, що сприяє досягненню адекватності рівня підготовки фахівців освіти соціальному замовленню суспільства.

Наукові школи педагогічних університетів стають ядром наукового співтовариства та відіграють особливу роль у формуванні фахівця дослідницько-інноваційного типу, носія фундаментальних знань, високої культури й духовності, що гнучко реагує на зміни і є конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг. Спільна робота наукових лідерів з молодими вченими забезпечує високу продуктивність науково-дослідної діяльності й ефективну передачу професійної компетенції, сприяє введенню в науку нових поколінь.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поліпшення якості професійної освіти та підвищення ефективності наукової підготовки шляхом поглиблення науково-експериментальної роботи через залучення талановитої молоді до наукової школи.

Аналіз сучасних наукових досліджень феномену наукової школи [1; 7; 8; 9; 14; 15] свідчить про відсутність єдиної точки зору на його природу, сутність, роль у формуванні науково-педагогічних кадрів. Звертає на себе увагу термінологічна неоднозначність поняття "наукова школа". Як немає єдиного погляду стосовно терміна "наукова школа", так немає і єдиного визначення цієї дефініції [4]. У зв'язку із цим для нашого науково-педагогічного дослідження найвідповіднішим є визначення наукової школи як інтелектуальної, емоційно-ціннісної, неформальної, відкритої спільності учених різних статусів, які розробляють під керівництвом лідера запропоновану ним дослідницьку програму, здійснюють її презентацію, захист її цілей і результатів, а також підготовку наукових кадрів. Немає єдності й у виділенні ознак цього феноме-

ну. Окрім того, в педагогічній науці є деякі особливості, які не вписуються в традиційну концепцію наукових шкіл. Все це зумовлює потребу в конкретизації цього поняття й уточненні специфіки зародження та функціонування наукової школи в галузі педагогіки.

Аналіз останніх наукових досліджень та педагогічної літератури [1; 7; 8; 14; 15] показав, що поза увагою дослідників залишився систематизований аналіз чинників, які впливають на процес зародження, розвитку, повноцінного функціонування наукових шкіл педагогічного спрямування.

Мета статті – розкрити основні закономірності формування наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах, висвітлити функціональні можливості наукової школи педагогічного університету.

Всебічний аналіз наукових джерел [7; 8; 9; 10; 14; 15] свідчить, що першоосновою зародження школи є наявність ученого-лідера, який прагне до розширення ділових, наукових контактів. Лідер такого типу підбирає творчу молодь і навчає її мистецтва дослідження, створює в колективі творчу, ділову, доброзичливу обстановку, заохочує до самостійності мислення та прояву ініціативи. Він керує самостійною пізнавальною діяльністю молодих науковців, сприяє розвитку в них пізнавальної активності та інтересів, інтелектуальних потенційних можливостей. Це зумовлює важливу особливість наукової школи, а саме: разом з вирішенням власне дослідницьких проблем реалізується завдання підготовки науково-педагогічних кадрів. Тому лідер наукової школи виступає не тільки як генератор початкової теоретичної програми, а і як учитель, що сприяє формуванню дослідників у цій галузі освіти. Склад такої наукової школи постійно оновлюється, в неї постійно вливаються нові сили, які після навчання та роботи в науковій школі продовжують дослідження в царині освіти.

Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури [7; 8; 14], одним з основних чинників, що забезпечують існування школи в сучасній науці, є авторитет її лідера, визнаний на вищих, ніж безпосереднє середовище школи, рівнях наукового співтовариства. Від організаційних якостей лідера залежить комплектування школи, а також створення всередині школи системи міжособистісних відносин. За допомогою наявних організаторських, дидактичних та конструктивних умінь учений-лідер проектує процес науково-дослідної діяльності, планує роботу всієї наукової школи й окремо кожного дослідника. При цьому він визначає спочатку тему наукового пошуку, окреслює план роботи, розставляє акценти, визначає напрям і послідовність науково-дослідної діяльності.

Необхідною умовою існування наукової школи і її системоутворювальним чинником є дослідницька програма. Дослідницька програма повинна мати новизну й унікальність безвідносно до масштабу її завдань. Розвиток наукової школи можливий лише в тому випадку, коли дослідницька програма є продуктивною, тобто якщо вона володіє можливостями її подальшого розгортання в міру освоєння предмета дослідження [8, с. 78].

Дослідницька програма, як правило, спочатку зароджується в педагога-наставника, але її втілення обов'язково вимагає зустрічної активності учнів, а їх активність народжує нові педагогічні ідеї. Така наукова спільність думок допомагає дослідникам, які працюють в одній науковій школі, плідно співпрацювати, знаходити спільні проблеми для своїх творчих пошуків та успіш-

но вирішувати їх, колективно обговорюючи свої знахідки. В особливій атмосфері наукового пошуку, властивій науковій школі, відбувається передача не тільки світоглядних, а й моральних та етичних поглядів.

Першочергового значення для кожного члена наукової школи набуває засвоєння професійних основ методики наукових досліджень. Лідер наукової школи надає професійну допомогу на етапах розробки та реалізації загальної наукової програми, контролює виконання намічених завдань, вносить відповідні корективи та дає рекомендації щодо доцільності прийняття відповідних рішень. З вищесказаного випливає, що думка лідера має особливе значення при розробці наукової програми. Його професійні рекомендації допомагають обмежити поле наукової діяльності та окреслити напрям дослідження.

Водночас завдання лідера школи – не обтяжувати наукову діяльність учнів дріб'язковою опікою або жорстким контролем, а розкривати перед ними програму досліджень, координувати їхню роботу, оцінювати отримані результати й у разі потреби вносити корективи. З іншого боку, лідер наукової школи сам з довірою та пошаною ставиться до своїх учнів, бачить у них своїх однодумців, що, зрештою, обов'язково позначиться на результатах діяльності й поповненні школи свіжими силами. Цьому сприяє наявність у керівника школи комунікативних умінь, які передбачають у цілому забезпечення адекватних відносин з колективом наукової школи, встановлення ділових контактів з адміністрацією вищого педагогічного навчального закладу.

Виробляючи самостійність мислення у своїх учнів, лідер наукової школи разом з тим пильно стежить за ходом їхніх думок, за розвитком їхніх досліджень, направляє їх потрібним шляхом. Цим виявляється учневі реальна наукова допомога. Така допомога передбачає критичне ставлення до того, що робить учень, до його ідей і думок, до його пошуків вирішення проблеми, яка досліджується. Наукова критика, дискусії, вимога відшукувати нові аргументи на підтвердження своєї точки зору – все це допомагає учневі перетворитися на справжнього ученого, здатного не тільки шукати та знаходити істину, а й відстоювати її в дискусіях, обґрунтовувати її справедливість.

Унаслідок цього навколо вченого-лідера об'єднується група його соратників і учнів, які поділяють його ідеї й загальні теоретичні принципи, методологію дослідження. Для реалізації дослідницької програми школи та включення в експериментальну практику учні повинні побачити її очима вчителя, простежити за його думками й міркуваннями. Спосіб мислення та діяльності швидше сприймається учнями через безпосереднє спілкування і взаємодію з учителем, без яких неможлива передача його неформалізованого, особистого знання.

Отже, очільник наукової школи є “проектувальником-організатором” школи, наставником для учнів, колегою для однодумців. Саме поєднання цих трьох позицій перетворює людину, яка претендує на роль керівника школи, на її реального лідера.

Проте наукова школа навряд чи виявиться виховним середовищем для молодих учених, що входять до її складу, якщо старші досвідчені співробітники також не виступлять у ролі вчителя [7, с. 132]. Тому певна система міжособистісних відносин і неформальне спілкування між усіма членами наукового колективу, розподіл дослідницької роботи між співробітниками необ-

хідні для продуктивної реалізації дослідницької програми та ефективного функціонування наукової школи. Іншими словами, наукова школа вимагає від кожного учня бути не просто дослідником, а й учителем дослідників.

Спадкоємність ідей і діяльності в науковій школі забезпечується за рахунок традицій, які культивуються як зразки дослідницької роботи, що зарекомендували себе й освоєння яких забезпечує включення молодого дослідника в наукову діяльність. Поряд із цим у наукових школах ключове місце посідає самоосвіта, за допомогою якої вчений має змогу професійно орієнтуватися в швидкозмінному науковому просторі. Самоосвіта закладає базу для підвищення професійного та інтелектуального рівня науковця. Варто зазначити, що без прищеплення фахівцю прагнення до самоосвіти в нього не можуть бути сформовані професійні уміння та навички, котрі створюють основу для успішної наукової діяльності.

Отже, результатом навчання в науковій школі мають стати формування самостійності ученого, виявлення власної професійної й особистісної позиції, отримання об'єктивно нового наукового знання. Для розвитку школи учень повинен зробити своє, щось таке, що автоматично не випливає із системи знань вчителя, що власне й забезпечує спадкоємність ідей і діяльності в науці.

У дослідній діяльності наукових шкіл спостерігається тенденція до формування певних рис особистості, соціальної атмосфери й типу комунікації. Наукова школа в своїй діяльності не тільки виробляє нові ідеї, а й формує людину, без якої неможливе збереження традицій, передача знань, а також саме існування школи як соціально-історичної системи. Разом з тим колективна мотивація творчості наукової школи розглядається як модель діяльності високоєфективного наукового колективу.

Водночас проблематика наукових досліджень учнів обов'язково має бути пов'язана з тематикою вчителя – лідера школи. Тематика досліджень зазвичай формується за профілем вищого навчального закладу, його факультетів та кафедр на договірних засадах із закладами освіти або у формі державного замовлення. Результати наукових досліджень упроваджуються в практичну діяльність навчально-виховних установ, організацій галузі; за їх матеріалами проводяться наукові або науково-методичні семінари, конференції різного масштабу, публікуються збірники наукових праць; матеріали захищених кандидатських та докторських дисертацій використовуються в лекторській та просвітницькій діяльності; учні наукових шкіл беруть участь у національних та міжнародних проектах або програмах.

Отже, керівництво вказаною школою – процес творчий, всебічний і глибокий. Воно вимагає від лідера вміння постійно тримати в полі зору всі науково-організаційні питання, від яких залежить успіх дослідницької роботи. Успіх у керівництві науковою школою залежить від психологічного клімату в колективі та від авторитету лідера.

Таким чином, справжній школі властива внутрішня самодисципліна, порядок, щоденна праця і, нарешті, традиції. За умови безперервної дослідницької роботи нагромаджуються нові факти, спостереження, йде аналіз і синтез, здійснюються малі й великі відкриття. Наукова школа як живий організм постійно перебуває в розвитку: обов'язково змінюється її структура, співробіт-

ники, видання, а діяльність школи повинна привести до цілком визначених результатів завдяки процесу творчого, професійного, морального зростання вчених – співробітників школи.

Отже, наукова школа – явище унікальне, зумовлене особистістю лідера, який має високий науковий статус, здатний усвідомлювати соціальні потреби в розвитку освіти, генерувати ідеї, концептуально мислити, спрямовувати діяльність наукового співтовариства на розроблення проблем освітнянської теорії і практики.

Все вищесказане свідчить про багатофункціональність діяльності наукових шкіл. Як бачимо, у діяльності наукових шкіл реалізуються такі основні функції: освітня, дослідницька, комунікативна, евристична, функція трансляції та відтворення. освітня й дослідницька функції виявляються в потужній традиції наступності, передачі від одного покоління до іншого мистецтва дослідження, тобто певного запасу знань, ідей, концепцій, підходів і методів, стилю мислення та роботи, норм і цінностей наукового співтовариства.

Єдність освітньої й дослідницької функцій наукової школи полягає в тому, що освітня функція наукової школи зумовлює розвиток кожного члена колективу, дослідницька – сприяє постійному розвитку її внутрішнього творчого середовища. Освітня функція школи в науці орієнтована на відтворення наукових кадрів шляхом навчання молодих учених основ наукової діяльності, розширення їхнього наукового кругозору. Активна освітня функція наукової школи яскраво підтверджується також великою кількістю учнів – кандидатів і докторів наук, що вийшли з неї.

Водночас, виконуючи освітню функцію, наукова школа спрямована, передусім, на спільну дослідницьку діяльність за програмою лідера й під його керівництвом. Не лише науковий керівник надає підтримку та заступництво своїм учням-педагогам, що входять до складу школи, а й члени наукової школи забезпечують моральну та емоційну підтримку інновацій і творчості наукового керівника як ученого. Поки нові ідеї перебувають на етапі оформлення, їх аргументація і доказ тільки розробляються, внутрішнє переконання й віра є необхідною умовою їх виживання. Освітня взаємодія членів наукової школи, їх відданість дослідницькій діяльності за пріоритетною тематикою, їх віра в наукового керівника додають йому упевненості в подоланні критичного, а іноді й скептичного ставлення наукового середовища до інноваційних ідей.

Важливою функцією наукової школи є турбота про наукову зміну. Учений-керівник і його колеги прагнуть сформувати з дослідників-початківців (студентів, аспірантів, докторантів) наукових, а багато в чому і світоглядних однодумців. Тому функція відтворення полягає в підготовці обдарованих вихованців, здатних зберігати і примножувати традиції та цінності наукової школи на всіх етапах її становлення й розвитку, формуванні науково-педагогічних дослідницьких кадрів, здатних до інноваційної діяльності в освіті.

Функція комунікації відіграє помітну роль у діяльності наукової школи. По-перше, вона набуває змістовної специфіки, що можна побачити в програмі наукового керівника школи й темах наукових досліджень. По-друге, виробляються особливі способи та засоби обміну інформацією: очні дискусії, заочна полеміка тощо. По-третє, комунікація дає змогу членам школи отримувати

зворотний зв'язок і своєчасно коригувати свою дослідницьку діяльність. Все це сприяє формуванню умінь, пов'язаних з інтерпретацією та презентацією результатів, отриманих у ході експерименту.

Комунікативна функція реалізується за допомогою обміну науковою інформацією між науковим керівником і дисертантами, між рядовими членами школи. У ході виконання наукової програми конкретного колективу йде інтенсивний обмін думками та результатами. Одночасно з вирішенням певного наукового завдання вчені обмінюються науковою інформацією, підвищують свою кваліфікаційну ерудицію. Обговорюючи праці одне одного вони заглиблюються в суть конкретного дослідження, стають його співучасниками, співтворцями і набувають власного досвіду наукової роботи не лише в своїй, але і в суміжних темах. Так зростає рівень професіоналізму учнів наукової школи й відбувається розвиток професійної компетентності наукового співтовариства.

Комунікація також відбувається в результаті створеної атмосфери відкритості для наукових дискусій як у професійній пресі, так і в неформальному спілкуванні, у ході поширення наукової інформації у формі наукової доповіді (повідомлення) на конференціях, опублікування статті. Однією важливих умов успішної діяльності наукової школи є наявність постійної, інтенсивної, своєчасної та повної інформації, без якої неможливий її розвиток. Ця інформація потрібна для розвитку наукових ідей, гіпотез, теорій. Такою інформацією з різних джерел, має збагачувати школу не тільки її керівник, але й учні.

Наукову школу можна назвати дослідницьким колективом, в рамках якого відбувається становлення культури наукового спілкування, освоюються норми професійної й соціальної поведінки в наукових співтовариствах. Науковий лідер повинен контролювати "ціннісне поле", в якому працюватиме школа. Безпосередній контакт між засновником школи та учнями полягає у виробленні загальних цінностей. Серед останніх значне місце посідають цінності керівника. У цьому аспекті участь у роботі наукової школи є особистісно орієнтованою й імпліцитно спрямованою на вирішення завдання з трансляції цінностей керівника всім її учасникам. Водночас система цінностей, що склалася в школі, полегшує узгодження індивідуальних самовизначень дослідників і комунікацію між ними.

Функція трансляції полягає в збереженні раніше накопичених знань шляхом передачі їх наступним поколінням. Найістотнішою засадою будь-якого наукового дослідження є творча співпраця наукового керівника й дослідника. Науковий керівник значною мірою супроводжує та надихає творчий розвиток науковця-початківця. Їхня взаємодія відбувається на творчому рівні, коли молоді дослідники цілеспрямовано долучаються до процесу наукового пошуку, який впливає на розвиток їхнього творчого потенціалу. Відтак, рівень творчого стимулювання науково-дослідної діяльності з боку наукового лідера лежить у площині актуалізації наукових знань, спонукання науковця-початківця до самостійно-евристичного опрацювання матеріалу, надання йому лаконічного вигляду. В результаті такого творчого процесу підвищується методологічна культура дослідника, формується його професійна й наукова компетентність. Результатом спільної наукової діяльності як неперервного творчого процесу є нове творче досягнення у вигляді рукопису дисертації, пі-

дручника або наукової статті. евристична функція виявляється у процесі генерації нових знань, що визначає подальший розвиток науки.

Отже, в структурі системи знань, що освоюється в процесі підготовки ученого, окрім теоретичних і практичних знань про способи організації пізнавальної та наукової діяльності, мають бути виділені ще невербалізовані знання або “особистісне знання” (мистецтво наукового дослідження, яке передається через особистий приклад від учителя до учня).

До основних функцій наукових шкіл у педагогічному університеті, крім загальних, таких як генерація нових знань, теоретичне обґрунтування зроблених відкриттів у світлі сучасних методологічних принципів науки, забезпечення спадкоємності оригінальних методик, методів і принципів дослідницької програми, забезпечення інформаційного зв'язку з глобальним науково-інформаційним простором тощо, слід додати і специфічні:

- трансляція отриманих нових знань у систему загальної і професійної освіти шляхом оновлення їх структури і змісту, відстоювання в наукових дискусіях своєї оригінальності;

- створення й розвиток нових кваліфікацій, спеціальностей і спеціалізацій;

- розробка нових освітніх моделей і систем, нових освітніх технологій;

- створення нових навчальних матеріалів, підручників і посібників, що дістали визнання на державному та регіональному рівнях і повністю забезпечують навчальний процес за блоком навчальних дисциплін, що становлять ядро навчального процесу за певною спеціальністю;

- використання оригінальної або творчо адаптованої методики викладання (як загальнопедагогічної, так і спеціальної) з неодмінними елементами розвивального навчання й застосуванням сучасних засобів комунікації в науковому співтоваристві;

- ведення викладацької діяльності за блоком навчальних дисциплін, що становлять ядро програми певної спеціальності протягом терміну підготовки фахівця;

- рекрутування нових членів співтовариства, у тому числі зі студентського контингенту ВНЗ, до закінчення підготовки першої хвилі фахівців вищої кваліфікації;

- проведення разом з науково-практичними й науково-теоретичними конференціями різних заходів, зокрема внутрішньовузівського методичного семінару, що постійно діє, переважно науково-методичного характеру, в ході якого реалізується функція тиражування педагогічних новацій.

Висновки. Наукова школа є таким об'єднанням учених, в якому органічно зливаються спілкування й пізнання, науковий пошук і навчання дослідницькій майстерності, генерування нових ідей, їх дбайливе збереження та відстоювання, постійне відтворення поколінь учених.

Ми погоджуємося з думкою І.А. Бандурної, що наукова школа вищого педагогічного навчального закладу є середовищем, в якому існують усі умови для:

- особистісного та професійного розвитку її суб'єктів, їхньої комунікації;

- освоєння культури отримання, зберігання, відбору, відтворення, перетворення та передачі інформації;

- розвитку наукового мислення, здатності глобального бачення проблеми, а також прогнозування й моделювання результатів дослідницької діяльності;
- засвоєння етичних цінностей академічного співтовариства [1].

Узагальнюючи вищевикладене, можна констатувати, що чинниками становлення та розвитку наукових шкіл є такі: наявність інтелектуальної харизми в лідера-засновника; розробка прогресивної або інноваційної соціально-визнаної наукової ідеї в галузі освіти як провідний чинник консолідації наукової школи; об'єднання учених, які мають значну мотивацію й пов'язані спільністю наукового пошуку, спадкоємністю принципів, підходів, традицій; постійне оновлення школи обдарованими вихованцями – послідовниками лідера, здатними до самостійного пошуку; багаторічна наукова продуктивність; збереження традицій і цінностей наукової школи на всіх етапах її становлення та розвитку, забезпечення спадкоємності в напрямках наукових досліджень, стилю наукової роботи; розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для наукових дискусій як у професійній пресі, так і спілкуванні; постійні комунікативні зв'язки між учителем та учнями, рядовими членами школи.

Література

1. Бандурина И.А. Научная школа в современном университете как педагогический феномен [Электронный ресурс] / И.А. Бандурина. – Режим доступа: <http://www.t21/rqups.ru>.
2. Богословский В.И. Научно-педагогические школы в информационном сопровождении образовательного процесса в исследовательском университете [Электронный ресурс] / В.И. Богословский, М.Н. Потемкин. – Режим доступа: <http://www.ito.su/2001/ito/IV/IV-0-3.html>.
3. Ваганов А. Неформальное объединение ученых. Ведущие научные школы как инкубаторы новых кадров для науки [Электронный ресурс] / А. Ваганов // Независимая газета – наука. – 2008. – 14 мая. – Режим доступа: <http://www.ng.ru/printed/210407>.
4. Гнізділова О.А. Характеристика дефініції “наукова школа” / О.А. Гнізділова // Теорія та методика навчання та виховання : [зб. наук. праць /наук. ред. А.В. Троцько]. – Харків : ХНПУ, 2008. – Вип. 22. – С. 13–23.
5. Гуменная Т.Я. Научная школа как способ творческой самореализации педагога [Электронный ресурс] / Т.Я. Гуменная // Вестник научной школы педагогов “АКМЕ” – 2007. – Вып. 1. – Режим доступа: http://intellect-invest.org.ua/rus/scool_akme.
6. Данилов С.В. Научная школа как эффективная форма профессионально-личностного развития педагогов [Электронный ресурс] / С.В. Данилов // Вестник научной школы педагогов “АКМЕ” – 2007. – Вып. 1. – Режим доступа: http://intellect-invest.org.ua/rus/scool_akme.
7. Зербіно Д.Д. Наукова школа: лідер і учні / Д.Д. Зербіно. – Львів : Євросвіт, 2001. – 208 с.
8. Зербино Д.Д. Научная школа как феномен / Дмитрий Деонисович Зербино. – К. : Наук. думка, 1994. – 134 с.
9. Зимин Э.С. Социальные проблемы педагогики как науки и феномен научной школы [Электронный ресурс] / Э.С. Зимин. – Режим доступа: <http://www.oim.ru/reader@which>.
10. Криворученко В.К. Научные школы – эффективный путь проведения диссертационного исследования [Электронный ресурс] / В.К. Криворученко. – Режим доступа : http://www.zpujournal.ru/asp/scientific_schools/2007/Krivoruchenko/.
11. Криворученко В.К. Научные школы – важнейший фактор развития современной науки [Электронный ресурс] / В.К. Криворученко. – Режим доступа: http://www.mosgu.ru/nauchnaya/scientificschools/about/Krivoruchenko_factor

12. Леонтович А.В. Модель науочної школи і практика організації дослідницької діяльності учасників [Електронний ресурс] / А.В. Леонтович // Дослідницька діяльність учасників [збірник статей]. – М. : МГДД (Ю) Т., 2003. – Режим доступу: <http://www.researcher.ru/methodics/teor/teor>.

13. Лукьянова М.И. Научна школа педагогів як форма розвитку педагогічної науки і умов активізації інноваційної діяльності педагогів [Електронний ресурс] / М.И. Лукьянова // Вестник научної школи педагогів “АКМЕ” – 2007. – Вип. 1. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/rus/scool_akme.

14. Научні школи: проблеми теорії і практики / В.И. Астахова, Е.В. Астахова, А.А. Гайков і др. ; [под ред. В.И. Астаховой, Е.В. Астаховой]. – Х. : Изд-во НУА, 2005. – 332 с.

15. Роль наукових шкіл в підготовці молодих учених [Електронний ресурс] / Н.В. Шестак, С.Ю. Астанина. – Режим доступу: http://www.muh.ru/.Docs/niipo/30_2006.htm?user=caae910f81eflcb713432f41a19096fa.

ГОРБУНОВА Н.В.

ЛІНГВІСТИЧНІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність проблеми, що розглядається, зумовлена тим, що Крим є яскравим прикладом полімовного середовища, в якому тісно взаємодіють представники багатьох національностей, котрі є носіями різних мов: української, як державної, російської, кримськотатарської, вірменської, грузинської та інших.

Особливий інтерес становлять праці О. Бондаревської, З. Малькової, Л. Сухорукової. Так, О. Бондаревська вважає, що одним із завдань полімовної освіти є створення різних культурних середовищ, де здійснюватиметься розвиток дитини, набуття нею досвіду, культуродоцільної поведінки, надання їй допомоги в культурній самоідентифікації та самореалізації творчих здібностей. З. Малькова вважає, що глобалізація ставить перед освітою складне завдання підготовки підростаючого покоління до життя в умовах багатонаціонального й полікультурного середовища, формування вмінь спілкуватися та співпрацювати з людьми різних національностей, рас, віросповідань. При цьому дуже важливо навчити молодь розуміти й цінувати своєрідність різних культур, виховувати її в дусі миролюбності й поваги до всіх народів.

Мета статті – розкрити лінгвістичні, культурологічні та історичні характеристики полімовного середовища.

Кожне нове покоління, кожен представник конкретного етносу, опановуючи мову, залучається через неї до колективного досвіду, колективного знання, соціальних цінностей. Мова є вмістилищем інформації, хранилищем культури, “архівом історії” й “досвідом культури світу”. Народи зникали, а слова, що створювалися ними, увійшли до скарбниці, стали безсмертними (слово “тезаурус” у перекладі з грец. – скарб, скарбниця, склад, вмістилище, тобто те, що покладено в основу).

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства достатній рівень комунікативного потенціалу не може бути забезпечений знанням тільки однієї мови, тому необхідне створення таких умов, за яких комунікативні можливості представників різних народів забезпечували б встановлення їх діалогів один з